Τοπία της Κύπρου με αναβαθμίδες και δόμες

Πολιτισμός, Κλίμα & Κοινότητα

Έκδοση Γυμνασίου

Αναπτύχθηκε από υλικό

TERRACT

Εκπονήθηκε από

Βασιλική Πετροπούλου Παναγιώτου

2026

Μια αρχαία λύση σε ένα σύγχρονο πρόβλημα

Τι θα γινόταν αν ένας πέτρινος τοίχος 300 ετών μπορούσε να βοηθήσει στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής;

Σε όλους τους λόφους της Κύπρου, τα τοπία με αναβαθμίδες αποτελούν απόδειξη ότι οι παραδοσιακές κοινωνίες ανέπτυξαν εξελιγμένες περιβαλλοντικές λύσεις πολύ πριν από τη σύγχρονη μηχανική. Σήμερα, καθώς η κλιματική αλλαγή εντείνει τις ξηρασίες, τις πυρκαγιές και τη διάβρωση του εδάφους, αυτά τα ιστορικά συστήματα αποκτούν νέα σημασία.

Αυτό το βιβλίο διερευνά πώς οι αναβαθμίδες συνδέουν τον πολιτισμό, την οικολογία και την κοινότητα — και γιατί έχουν σημασία στον 21ο αιώνα.

Ένα ζωντανό τοπίο με αναβαθμίδες στην Κύπρο.
Φωτογραφία από τον Glyn Edwards

Τα τοπία με αναβαθμίδες είναι ανθρωπογενή γεωργικά συστήματα που κατασκευάζονται σε επικλινή εδάφη.

Στην Κύπρο, οι αγρότες κατασκεύασαν τοίχους αντιστήριξης από ξερολιθιά για να δημιουργήσουν επίπεδες περιοχές καλλιέργειας σε απότομες πλαγιές λόφων. Αυτές οι κατασκευές μετέτρεψαν το βραχώδες έδαφος σε παραγωγική γεωργική γη.

Οι αναβαθμίδες είναι και τα δύο:

- Γεωργικές υποδομές
- Πολιτιστικά τοπία

Αντανακλά την ανθρώπινη προσαρμογή στους περιβαλλοντικούς περιορισμούς.

Terraced Landscape in Cyprus
Photo by Timmi Tillmann

Τι είναι τα τοπία με αναβαθμίδες;

Η Κύπρος είναι ορεινή και ημι-άνυδρη. Οι βροχοπτώσεις είναι εποχιακές και απρόβλεπτες. Η διάβρωση του εδάφους αποτελεί μια συνεχή απειλή.

Αντιμέτωπες με αυτές τις συνθήκες, οι αγροτικές κοινότητες κατασκεύασαν αναβαθμίδες για να:

- Μεγιστοποιήσουν την καλλιεργήσιμη γη
- Διατηρήσουν το έδαφος
- Εξοικονομήσουν νερό
- Σταθεροποιήσουν τις πλαγιές

Οι αναβαθμίδες αντιπροσωπεύουν αναγκαιότητα που μετατράπηκε σε καινοτομία.

Σαλαμιού
Timmi Tillmann

Ένα τοπίο διαμορφωμένο από την ανάγκη

Μηχανική Περιβάλλοντος

Οι αναβαθμίδες λειτουργούν ως ολοκληρωμένα οικολογικά συστήματα.

Αυτές:

- Επιβραδύνουν την απορροή των επιφανειακών υδάτων
- Αυξάνουν τη διείσδυση του νερού
- Προλαμβάνουν τη διάβρωση του εδάφους
- Μειώνουν τον κίνδυνο κατολισθήσεων
- Δημιουργούν σταθερές ζώνες φύτευσης
- Ο τοίχος από ξερολιθιά απορροφά την πίεση, ενώ παράλληλα επιτρέπει την αποστράγγιση. Ο τρόπος κατασκευής αποτρέπει την κατάρρευση της .

*Αυτή είναι μηχανική χωρίς σκυρόδεμα — **κατασκευασμένη** μέσω παρατήρησης και εμπειρίας.*

Φωτογραφία: Σεβίνα Φλωριδου

EDTL 2023
Φωτογραφία: Σεβίνα Φλώριδου

Οι αναβαθμίδες δημιουργούν μικροκλίματα.

Οι πέτρινοι τοίχοι απορροφούν θερμότητα κατά τη διάρκεια της ημέρας και την απελευθερώνουν τη νύχτα, μετριάζοντας τις διακυμάνσεις της θερμοκρασίας. Αυτό επιτρέπει την καλλιέργεια:

- Σταφυλιών
- Ελιών
- Χαρουπιών
- Αμυγδάλων
- Λαχανικών

Αυτές οι καλλιέργειες διαμόρφωσαν την αγροτική οικονομία και τις διατροφικές παραδόσεις της Κύπρου.

Σαλαμιού
Φωτογραφία από Μάντη Χριστοδούλου

Απαιτείται κατασκευή αναβαθμίδας:

- Γεωλογική κατανόηση
- Γνώσεις διαχείρισης εδάφους
- Παρατήρηση ροής νερού
- Εξειδικευμένη τοποθέτηση πέτρας

Αυτή η γνώση μεταδόθηκε από γενιά σε γενιά.

Είναι γνωστή ως «παραδοσιακή οικολογική γνώση» — πρακτική περιβαλλοντική εμπειρογνωμοσύνη που αναπτύχθηκε μέσα από αιώνες.

Μέσανα Κοινοτικό Συμβούλεο

Η κατασκευή αναβαθμίδων ήταν κοπιαστική εργασία.

Οι κοινότητες εργάστηκαν συλλογικά:

- Μαζεύοντας τις πέτρες
- Μεταφέροντας τις πέτρες
- Κατασκευάζοντας τοίχους
- Καλλιεργώντας την γή

Οι αναβαθμίδες αντικατοπτρίζουν τη συνεργασία, την κοινή εργασία και την ανάγκη επιβίωσης και προόδου.

Κατασκευή Ξερολιθιών στην Καμηλόστρατα στο χωριό Σαλαμιού κατά τη διάρκεια του EDTL 2023
Φωτογραφία: Βασιλική Πετροπούλου Παναγιώτου

Οι αναβαθμίδες αποτελούν μέρος της αγροτικής ταυτότητας της Κύπρου.

Αντιπροσωπεύουν:

- Ιστορικές στρατηγικές επιβίωσης
- Γεωργική κληρονομιά
- Αισθητική τοπίου
- Διαγενεακή συνέχεια

Είναι «ζωντανή κληρονομιά» — όχι μνημεία, αλλά λειτουργικά τοπία.

Καμηλόσρατα, Χωριό Σαλαμιού
EDTI 2023, ETL 2024
Φωτογραφία Άντρη Κεδαρίτη 2026

Τον 20ό αιώνα, η αστικοποίηση και οι οικονομικές μεταβολές οδήγησαν στην εγκατάλειψη της υπαίθρου.

Όταν οι αναβαθμίδες παραμελούνται:

- Καταρρέουν τοίχοι
- Διαβρώνεται το έδαφος
- Η βλάστηση γίνεται μη διαχειρίσιμη
- Αυξάνεται ο κίνδυνος πυρκαγιάς
- Η υποβάθμιση του τοπίου επιταχύνεται.

Η εγκατάλειψη ακυρώνει την ανθεκτικότητα του τοπίου.

Αποτέλεσμα πυρκαγιάς στην περιοχή της Πάφου
Φωτογραφία: Glyn Edwards 2023

Η εγκατάλειψη και οι συνέπειές της

Η κλιματική αλλαγή συνεπάγεται:

- Έντονες βροχοπτώσεις
- Παρατεταμένες ξηρασίες
- Συχνότητα πυρκαγιών

Οι αναβαθμίδες βοηθούν στον μετριασμό αυτών των επιπτώσεων με:

- Επιβράδυνση της απορροής
- Διατήρηση της υγρασίας
- Λειτουργία τους ως αντιπυρικές λωρίδες

Λειτουργούν ως υποδομή ανθεκτικότητας της φύσης.

Ένα ζωντανό τοπίο με αναβαθμίδες στην περιοχή της Πάφου
Φωτογραφία από τον Glyn Edwards 2023

Αναβαθμίδες και Κλιματική Αλλαγή

Τα τοπία με αναβαθμιδες υποστηρίζουν τη βιοποικιλότητα.

Οι πέτρινοι τοίχοι δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες και χώρο προστασίας και διαβίωσης σε:

- Ερπετά
- Έντομα
- Μικρά θηλαστικά
- Ιθαγενή φυτά

Οι αναβαθμίδες αυξάνουν την οικολογική ποικιλομορφία σε σύγκριση με τις φυσικές πλαγιές.

Είναι πολιτιστικά τοπία που ενισχύουν τα φυσικά συστήματα.

Κυκλάμινο, Εθνικό Κυπριακό Λουλούδι
Φωτογραφία από Άντρη Κεδαρίτη 2026

Σε όλη την Ευρώπη, τα τοπία με αναβαθμίδες αναγνωρίζονται ολοένα και περισσότερο ως πράσινες υποδομές.

Οι πράσινες υποδομές αναφέρονται σε φυσικά ή ημιφυσικά συστήματα που παρέχουν περιβαλλοντικές υπηρεσίες όπως:

- Ρύθμιση των υδάτων
- Ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή
- Προστασία του εδάφους
- Αποθήκευση άνθρακα

Οι αναβαθμίδες καταδεικνύουν πώς τα τοπία κληρονομιάς μπορούν να υποστηρίξουν τους σύγχρονους στόχους βιωσιμότητας.

Σαλαμιού
Φωτογραφία: Timmi Tillmann 2024

Οι Αναβαθμίδες ως πράσινη υποδομή

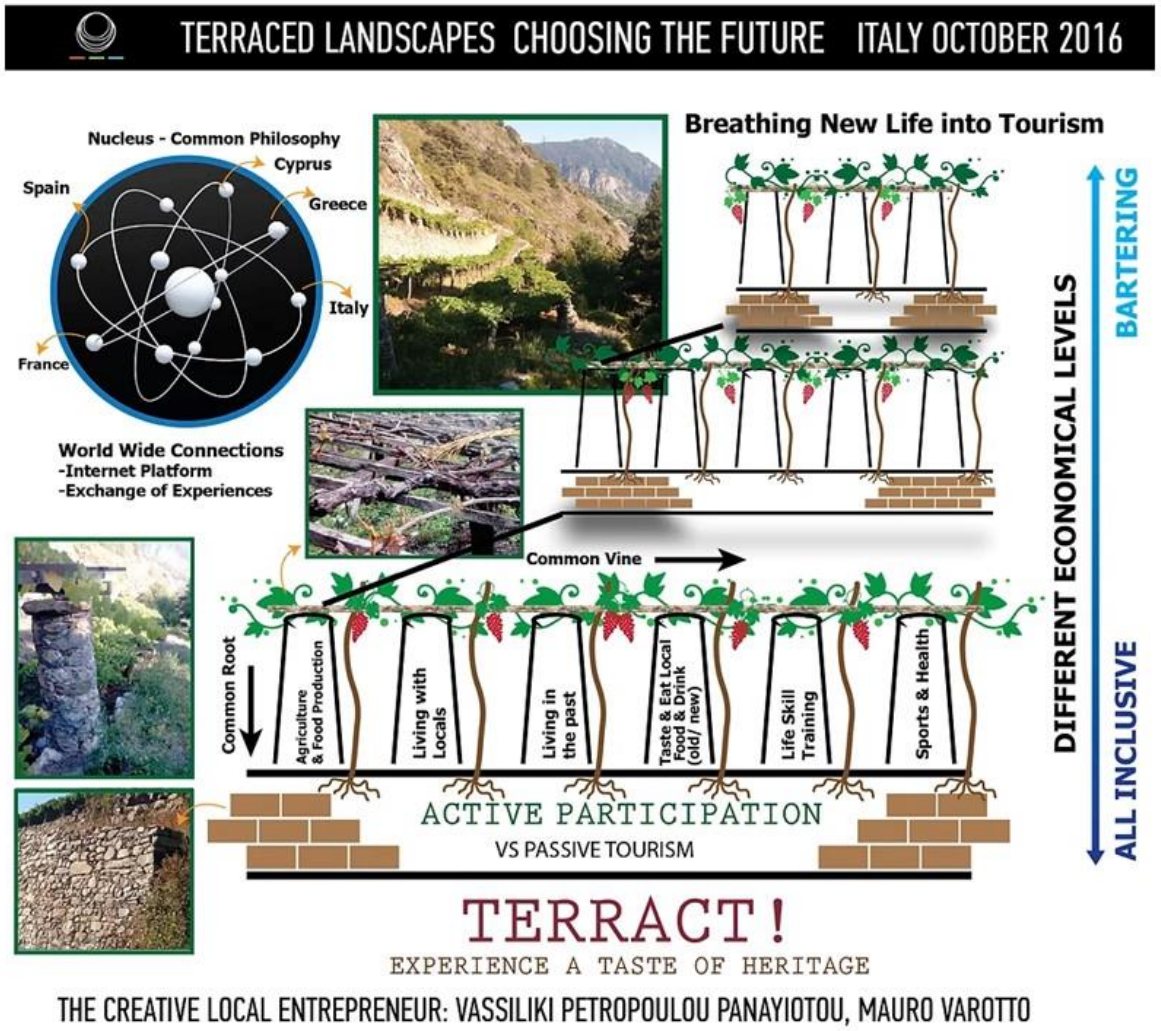
Πολλές ευρωπαϊκές περιοχές έχουν πλούσια παραδόση σε τοπία αναβαθμίδων.

Χώρες όπως:

- Ιταλία
- Γερμανία
- Ισπανία
- Πορτογαλία
- Ελλάδα

έχουν παρόμοια συστήματα προσαρμοσμένα στο μεσογειακό κλίμα.

Οι ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες υποστηρίζουν την αποκατάσταση αναβαθμίδων ως μέρος της αγροτικής βιωσιμότητας και της πολιτικής για το κλίμα.

Η πρωτοβουλία TERRACT παρουσιάστηκε στην Πάδοβα της Ιταλίας κατά τη διάρκεια του συνεδρίου ITLA 2016

Αποκατάσταση στην πράξη

Σε πολλά κυπριακά χωριά, τα έργα αποκατάστασης αναβαθμίδων έχουν:

- Επισκευάσει κατεστραμμένους τοίχους
- Αναστήσει εγκαταλελειμμένες γεωργικές εκτάσεις
- Μειώσει τον κίνδυνο διάβρωσης
- Ενθαρρύνει τον αγροτουρισμό
- Δημιουργήσει τοπική απασχόληση

Η αποκατάσταση συνδέει την προστασία του περιβάλλοντος με οικονομικές ευκαιρίες.

Αποκατάσταση στιαδιού στην Ίνεια κατά τη διάρκεια του ETL 2024
Φωτογραφία από τη Σεβίνα Φλνρίδου

Οι αναβαθμίδες συμβάλλουν σε:

- Βιώσιμη γεωργία
- Τοπική παραγωγή τροφίμων
- Αγροτικό τουρισμό
- Προσθέτουν πολιτιστική και οικολογική αξία στις αγροτικές περιοχές.

Η πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να γίνει κινητήρια δύναμη για βιώσιμη ανάπτυξη.

Φητία Ρηγανης, Σαλαμιού
Φωτογραφία: Γιώργος Παπαγεωργίου

Παράδειγμα Εκδήλωσης Terract
Δημιουργήθηκε από τη Βασιλική Πετροπούλου Παναγιώτου

Οικονομική και Κοινωνική Αξία Σήμερα

Οι νέοι διαδραματίζουν βασικό ρόλο σε:

- Ευαισθητοποίηση
- Υποστήριξη πρωτοβουλιών αποκατάστασης
- Σπουδές περιβαλλοντικών επιστημών
- Συμμετοχή σε βιώσιμη γεωργία

Οι αναβαθμίδες προσφέρουν ευκαιρίες για μελλοντικές σταδιοδρομίες σε:

- Διαχείριση περιβάλλοντος
- Αρχιτεκτονική τοπίου
- Κλιματική πολιτική
- Διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Φοιτητές στον χώρο της Κυπριακής Παρουσίασης κατά τη διάρκεια της Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής, Βενετία 2025
Φωτογραφία από: Gaestano Di Gregorio

Σκεφτείτε τα εξής:

- Πρέπει οι κυβερνήσεις να χρηματοδοτήσουν την αποκατάσταση αναβαθμίδων;
- Είναι τα παραδοσιακά συστήματα πιο βιώσιμα από τη βιομηχανική γεωργία;
- Μπορεί η πολιτιστική κληρονομιά να αποτελέσει μέρος της πολιτικής για το κλίμα;
- Πώς εξισορροπούμε τον εκσυγχρονισμό με τη διατήρηση;

Συζητήστε με αποδεικτικά στοιχεία.

Κατάρρευση τοίχου στο χωριό Σαλαμιού
Φωτογραφία από τον Timmi Tillmanv 2025

Ερευνητικό Έργο:

Διερεύνηση ενός χωριού με αναβαθμίδες στην Κύπρο και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει.

Μελέτη Επιτόπου:

Επισκεφθείτε μια τοποθεσία με αναβαθμίδες και αναλύστε την κατάσταση των τοίχων, τη βλάστηση και τη διάβρωση.

Άσκηση Πολιτικής:

Σχεδιάστε μια πρόταση για μια πρωτοβουλία αποκατάστασης αναβαθμίδων με επικεφαλής νέους.

Φοιτητές στον χώρο της Κυπριακής Παρουσίασης κατά τη διάρκεια της Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής, Βενετία 2025
Φωτογραφία από: Gaestano Di Gregorio

Ανθεκτικά Τοπία

Τα τοπία με αναβαθμίδες είναι κάτι περισσότερο από πέτρινοι τοίχοι..

Αντιπροσωπεύουν:

- Προσαρμογή
- Γνώση
- Συνεργασία
- Βιωσιμότητα

Σε μια εποχή περιβαλλοντικής αβεβαιότητας, μας υπενθυμίζουν ότι η ανθεκτικότητα χτίζεται — πέτρα, πέτρα — μέσω της κοινότητας και της φροντίδας για τη γη.

Το ερώτημα δεν είναι αν οι αναβαθμίδες έχουν σημασία.

Το ερώτημα είναι αν θα τις εκτιμήσουμε αρκετά για να τις προστατεύσουμε.

Αναπαλαιωμένος τοίχος από ξερολιθιά Δίστρατα 2025, Χωριό Σαλαμιού
Φωτογραφία: Σεβίνα Φλωρίδου

EDTL 2023
Κύπρος